

Poleg navedene »Torbice« poznamo še »Torbico jugoslavjanske (pozneje jugoslavenske) mladosti«. Urednik Ljudevit Tomšič (pozneje še Nikodem Ravnikar). V Ljubljani 1862—1864. 8°. 6 zvezkov. (Zvez. 3.—6. v Zagrebu 1863—1864.) Glej: Slovenska bibliografija. I. del. Knjige (1550—1900). Sestavil dr. Franc Simonič, kustos c. kr. vseučiliške knjižnice na Dunaju. Izdala in založila »Slovenska Matica«. V Ljubljani. Natisnila J. Blasnikova tiskarna 1903—1905., str. 531, al. 5.

V tej »Torbici« je priobčil Levec sledeče pesmi: 1863. leta v prvem zvezku na strani 10 sq.: Cerkvica na gori (prost prevod po Seidelnu). V drugem zvezku na str. 53 sonet-akrostihon: Dr. Janezu Bleiweisu (Non omnis morior); na isti strani in sq. akrostihon: Blazemu prijatelju (Umeku); na str. 56 sq. sila bojevito pesem: Vse drobno! in na str. 60 sq. pesem: Zelja.

Harambaša.

Madame Kroacija.

(Pismo »Dom in Svetu«.)

Umjetnici, žene i djeca spadaju u istu kategoriju ljudskoга društva. Quot capita tot sententiae, toliko mušičavosti, toliko svojeglavosti, koju nazivlju obično samostalnošću. Tko s pjesnikom, slikarom i kiparom ne postupa kao s malim djetetom ili damom, ne će imati mnogo uspjeha. U Zagrebu postoji »Patronaža za zaštitu mladih djevojaka«. Možda bi se dala osnovati — patronaža za zaštitu naših književnika, specijalno materijalnih interesa. U eri velikih narodnih darova, kad i svaki naš »Kriegsgewinner« hoće da se »dela vihtig«, nije ta misao baš odviše luda. Svako drugo književno i umjetničko društvo, svaka fuzija pojedinih grupa proždrijet će po starom običaju nekoliko novinskih stupaca i razplinut će se.

Ovo, što imamo, kuburi životom nedostojnim hrvatske književnosti i umjetnosti.

»Društvo hrvatskih književnika« izdaje još uvijek usprkos junačkome vremenu svoj nesavremeni »Savremenik«, promulgira nekog pisara Milu Mistru kao prvorazrednog novelistu, izabire umirovljenog — sada impotentnog — književnika svojim predsjednikom i kroz trublju, koja se zove Vladimir Lunaček, trubi u svijet velepjesan o sjaju hrvatske moderne.

U društvu neinkorporirana artistska grupa oko »Književnog Juga« mnogo hoće, mnogo želi da u skladu s vanjskim događajima utre put jugoslavenskoj zajedničkoj književnosti i umjetnosti. Život je dakle njezin uvjetovan. Simpatije su javnosti na njezinoj strani. Prosto zato, jer danas ne može da bude drukčije.

»Kolo hrvatskih književnika« razvija preko jedine »Hrv. Prosvjete« život hrvatske moderne u duhu katoličkog svjetovnog nazora. Imena Pavelić, Poljak, Rožić, Maraković, Grgec, Vilović, Nonca, Benac i. dr. kazuju, da bi »Kolo hrv. književnika« moglo doista da dade nešto snažnije, jače, nego li što je dosada dalo. S dosadanjim njegovim radom možemo biti potpuno — nezadovoljni.

Kroz tri godine rata obogatile su hrvatsku publicistiku razne prijevodne biblioteke. Rekord je postigla »Zabavna biblioteka«, koja će naskoro svojim prihodom da zida vlastitu palaču. Živi bez programa, izdaje

ono, što naše kevice rado čitaju, no u prekrasnom hrvatskom jeziku. »Svjetska knjižnica« (M. Kelović, Bakačeva ul. 4.) stekla je mnogo simpatija u krugovima Hrvata - katolika, razvila se je iz feljtona »Novina« i živi bez sistema kao i čitava hrvatska feljtonistika. Privilegij za pornografiju patentirala je »Merkurova knjižnica«, dok je moderniziranje Hrvatske u većem stilu preuzela »Moderna knjižnica«, »Prosvjetna biblioteka« i sarajevska »Odabrana«.

»Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti«, koja bi imala da bude prema nacrtu velikog Štroce kulturni centar, boluje na nestašici organizatora. Jedva se i znade zanju u širim krugovima inteligencije. Očekuju mnogo od njezinog novog odsjeka za umjetnost.

»Matica Hrvatska« bit će još duго poprište bojeva »mladih« i »starih« ili da kažemo savremenije moderne katoličke in moderne framasunske. Grupa oko »Savremenika« otvorila je bubnjarsku vatru, da osvoji Maticu.

U »Društvu sv. Jeronima« osjeća se potreba reorganizacije kao i u slovenskoj »Družbi sv. Mohorja«. Govore da će društveni »Vijesnik« izlaziti pod posebnim imenom kao tjedna savremena revija — protuteža liberalnoj »Hrv. Njivi«.

Nezdrave književničke pojave — à la kokotsko U(zlikalo) Donadini ili uvijeni katolik A. B. Šivnić etc. — nijesu vrijedne ni da se registrira.

Matoševa Krobacija trpi, trpi od nesolidnosti, površnosti i megalomanije. Dokle će? — — — Traži se spasitelj u formi »ženidbene ponudbe« pod šifrom »Samoodredba«. Diskrecija zajamčena... J. S.

Rodin.

10. novembra 1917 je v Mendonu pri Parizu umrl August Rodin, star sedeminsedemdeset let.

Še prav mlad je bil odšel iz Pariza v neki zavod v Beauvais; ker je bil nežen in občutljiv, je prestal mnogo žalega med tujimi in brezobzirnimi ljudmi. Štirinajstleten se je vrnil v Pariz. Najprej se je učil v neki mali risarski šoli. Med jedjo je delal, bral, risal; risal je med potjo na cesti, risal zgodaj zjutraj v Jardin des Plantes zaspane živali. Kadar je odpovedalo veselje, ga je silila k delu revščina. Potem je delal pri nekem dekoraterju, pozneje v Antverpnu in Bruslju.

Ko se je vrnil iz Belgije, se je pričelo njegovo veliko delo.

Njegovi učitelji so bili antika in katedrale, ne ljudje. Periodo, ko je postajal zrel, začjenja »Mož s pokvarjenim nosom«. Ta portret je »Salon« l. 1864. zavrnil; kajti z brezobzirnostjo velike izpovedi, je nasprotoval Rodin zahtevam akademične lepote, ki je še vedno edina zapovedovala.

Kot vsemu življenju, sta prinesli francoska revolucija in romantika tudi upodabljajoči umetnosti novih smeri: zahtevo po novi, življenja polni umetnosti, ki naj požene tako iz srčne krvi posameznih umetniških osebnosti, kakor tudi iz najglobljih globočin ljudske duše vsakega posameznega naroda. Navidezno nezavisno od mednarodne in narodne smeri pa se križata dve struji v umetnosti 19. stoletja: prva — akademična — je še vedno mislila, da more uspevati le, če ostane naslonjena na umetnost preteklih časov in na-

rodov; druga pa je hotela, ne meneč se za stare smeri, vzrasti iz lastnih virov. Umetniki te struje niso hoteli biti vnuki, temveč sinovi narave.

Kar so že pred Rodinom nekateri poskušali, je izvršil on; kajti zastoj je dal Rude svoji »Boginji vstaje« divjo krettno in daljni krik; zastoj je ustvaril Barye svoje živali, »Plesu« Carpeauxa so se rogali. Vse je ostalo pri starem. Plastika je bila še vedno plastika modelov in alegorij; le ponavljanje par sankcioniranih kretenj.

In prišel je Rodin in je brezobzirno prelomil akademična pravila. L. 1877. je razstavil »Moža prvotnih časov«. Obdolžili so ga, da je vлил ta kip po naravi.

»Mož prvotnih časov« zaznamuje v Rodinovem delu rojstvo kretnje. Vzbudila se je v temi prvih časov in zdi se, da gre v svoji rasti skozi dalekosežnost tega dela kakor skozi stoletja, daleč čez nas naprej k tistim, ki pridejo. Ta kretnja se na široko odpre pri »Janezu Krstniku«, v njegovih govorečih rokah, širokem koraku tistega, ki čuti, da nekdo drugi prihaja za njim. Janez Krstnik je Rodinov prvi kip, ki gre; za njim jih pride še več: od »Meščanov mesta Calais« do veličastnega kipa Balsacovega.

Toda tudi kretnja stoječih kipov se razvija naprej. Zvija se sama v se kakor suh list, ki pade v jeseni z bukove veje na tla. Tako pri »Evi«: glava se globoko sklanja k rokam, ki so sklenjene na prsih, kakor da bi prisluškovala svojemu telesu, v katerem se budi skrivnostna bodočnost.

Pri svojih aktih se je Rodin vedno vračal k temu sklanjanju kipov samih v se, k temu napetemu prisluškovanju v lastno globočino. »Notranji glas« na spomeniku Victorja Hugoja je čisto zbran okrog svoje notranjosti, čisto upogojen po lastni duši.

Kip »Notranji glas« nima rok; kajti roka, ki sloni na rami koga drugega, ne sodi več tako k telesu samemu. Iz nje in iz predmeta, ki se ga dotika, nastane nekaj novega. To spoznanje je podlaga Rodinovim skupinskim kipom: figure so navezane druga na drugo, oblike se držijo druga druge in se ne izpuste. Tako pri čudovitem kipu »Poljub«, dalje pri »Eternelle Idole«.

Monumentalno skupino »Porte de l'Enfer« je ustvarjal Rodin nad dvajset let. Središče teh vrat je »Misllec«: mož, zatopljen in tih, težak vsled slik in misli. Njegovo celo telo je ena sama lobanja, ki misli.

»Mož s polomljenim nosom« je Rodinov prvi portret. Že tukaj je dovršeno izveden njegov način upodabljanja portretov: iti skozi vse obraze enega obraza. V gubah, brazdah, v držanju celega telesa je izraženo vse življenje človekovo.

Pred desetimi leti je naročila argentinska republika pri Rodinu kip Clemenceauja za 100.000 frankov. Preden se je Rodin pripravil h končnemu kipu, je naredil več studij. Že pri prvi seji je izjavil Clemenceauju, da vsak človek spominja na kako žival. Za prvi poskus je upodobil Clemenceauja kot tigra. Med delom pa je prišel do spoznanja, da ima državnikova zagriženost obraznih potez bolj podobnost z buldogom. In tako je tudi naredil drugi portret. Toda Rodin še ni bil zadovoljen; mislil je, da mora biti njegov model mongolskega izvora. Ta domneva je bila tudi nekoliko prava; kajti Clemenceau je doma iz Vendée, kjer so se bili za časa Atila baje začasno udomili Huni in Tataři. Tretji kip je predstavljal torej Clemenceauja kot Kalmika. Tudi naslednji poskusi še niso zadovo-

ljili Rodina. Clemenceaujeva nevolja in nezaupnost sta bili že veliki. In ko mu je pokazal Rodin končni kip, se je Clemenceau močno raztogotil. Ni dovolil, da bi prišla taka grdoba v javnost. In maščeval se je nad Rodinom še sedaj ob njegovi smrti: Rodina niso pokopali na narodne stroške. —

Rodin pomeni vrh francoske plastike. S svojimi deli je dosegel višek v podajanju vzrojenega človeškega življenja. Telo je pri njem služabnik duše. Ravnotežje med telesom in dušo je razdril in ustvaril novo harmonijo, ki nas vodi pred nove probleme. Velika množica jih je, pravi Rainer Maria Rilke v svoji lepi knjigi o Rodinu, ki se zbirajo okrog Rodina. Toda bila bi dolgotrajna in težka naloga, ko bi jih hoteli naštet. Pa tudi ni potrebno; kajti zbirajo se okrog imena, ne pa okrog dela, ki je zrastle daleč čez glas in mejo tega imena in je postalo brezimno, kakor je brezimna planota ali morje, katero ima ime le na karti, v knjigi in pri ljudeh, v resnici pa je le širjava, premikanje in globokost.

Ivan Dornik.

Obrazilo -ije in -jan v krajnih imenih.

Svoje dni je »Dom in Svet« prinašal razpravice o krajnih imenih od p. Ladislava Hrovata. Bile so zelo zanimive, a po večini ponesrečene. Tudi Viktor Steska ni bil srečen pri razlagi Borovnice in Štange (»Dom in Svet« 1914, 346 sq.). Blizu Gradca proti severu je vas Stangersdorf; naslonjeno je ime sicer na nemško besedo Stange, toda prvotno ime vasi se je glasilo: Stani-goidorf, torej tiči v imenu staro osebno ime Stanigoj. Tako bo menda tudi v Štangi tičalo osebno ime Stanigoj, ne pa: Štanta = sv. Anton!

Dovolite tudi meni nekaj pripomb h krajnim imenom, in sicer takih, ki se tvorijo z obrazilom -ije in -jan. Ti dve obrazili moramo dobro ločiti.

Oglejmo si najprej obrazilo -ije! S tem obrazilom izvedene tvorbe so skupna imena ali kolektivniki in kot take zahtevajo vedno le **edninske oblike!** Natika se na samostalnike in pridevnike, zlasti na rastlinska imena. Ker obrazilo -ije napravlja iz samostalnikov in pridevnikov skupno ime, je jasno, da se nikdar ne natika na osebna imena.

Torej: breza — Brezje, bič — Bičje, bor — Borje, brin — Brinje, cer — Cerje, dob — Dobje, gaber — Gaberje, hrast — Hrastje, javor — Javorje (zanimivo je, da narod govori: iz Javora, proti Javoru, za Javorom od Javor, toda: iz Javorja, proti Javorju, za Javorjem od Javorje. Pospemajmo ga!), srobot — Srobotje, smreka — Smrečje, trn — Trnje itd. Preko pridevnika na -ov imamo: Bukovje, Bezovje (bez m. = bezeg), Bezgovje, Borovje, Hruševje itd.

Narod je tuintam že pozabil na razloček med pridevnikom, napravljenim z obrazilom -ij, zdaj -ji (raca in rak: račji, račjega) in samostalniki z obrazilom -je ter sklanja n. pr. Dobje, Dobjega, iz Dobjega, iz Hrastjega, iz Prežganjega, iz Trebnjega, iz Hudenjega itd., kakor da bi bili to pridevniki.

Kakor obrazilo -ije, tako tvori tudi obrazilo -jan krajna imena. Obrazilo -jan zahteva vedno le množinske oblike.

Z obrazilom -jan izvedena imena so naseljeniška ali stanovniška imena. Tako n. pr.